

Kredyt bankowy dla przedsiębiorstw w Polsce w kontekście kryzysu finansowego

Joanna Stawska*

Streszczenie: *Cel* – Celem artykułu jest ocena oddziaływania warunków ekonomicznych na poziom kredytów bankowych dla przedsiębiorstw głównie w okresie kryzysu finansowego.

Metodologia badania – Do osiągnięcia postawionego celu wykorzystano następujące metody badawcze: przegląd literatury naukowej, statystyczne metody badawcze oraz metody graficznej prezentacji zjawisk gospodarczych.

Wynik – Wyniki przeprowadzonej analizy wykazują, że w okresie kryzysu finansowego zauważalna była istotna zależność poziomu kredytów bankowych dla przedsiębiorstw od zmiennych warunków ekonomicznych w gospodarce.

Oryginalność/wartość – Oryginalność niniejszego badania polega na zauważeniu i podkreśleniu istotności poziomu kredytów bankowych dla przedsiębiorstw w gospodarce i ich wrażliwości na wahania na rynkach finansowych.

Słowa kluczowe: kredyt bankowy, kryzys finansowy, podaż kredytu, przedsiębiorstwa

Wprowadzenie

Kredyt bankowy jest jedną z kluczowych kategorii ekonomicznych, które odpowiadają za stymulowanie rozwoju. Pozwala na realizację potrzeb konsumpcyjnych i inwestycyjnych, a obniżenie stóp procentowych najczęściej prowadzi do wzrostu popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego. Z innego punktu widzenia, zmiany stóp procentowych powodują zmiany sytuacji płynnościowej banków komercyjnych, co ma wpływ na możliwość refinansowania banków i prowadzenia przez nie akcji kredytowej. Na podaż kredytów bankowych ma wpływ również mechanizm, który poprzez zmiany stóp procentowych oddziałuje na zmiany wartości zabezpieczeń oferowanych przez kredytobiorców bankom. Tak też wzrost stóp procentowych przyczynia się do spadku cen papierów wartościowych, co w rezultacie może doprowadzić do niższej podaży kredytu ze względu na mniejsze możliwości wykorzystania tych papierów w roli zabezpieczenia (Brzoza-Brzezina 2011: 89). W okresie kryzysu finansowego zapoczątkowanego w latach 2007–2008, pomimo przejściowo wyższego poziomu inflacji, Rada Polityki Pieniężnej (RPP) zdecydowała się na złagodzenie polityki pieniężnej

* dr Joanna Stawska, Uniwersytet Łódzki, Zakład Bankowości Centralnej i Pośrednictwa Finansowego, Instytut Finansów, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, ul. Rewolucji 1905, nr 39, 90-214 Łódź, e-mail: joanna.stawska@uni.lodz.pl.

w sytuacji obniżenia aktywności gospodarczej. W wyniku kryzysu gospodarczego i związanych z nim zawirowań na rynkach finansowych, pomimo spadku stóp procentowych, podaż kredytów dla przedsiębiorstw również uległa obniżeniu. Celem artykułu jest ocena oddziaływania warunków ekonomicznych na poziom kredytów bankowych dla przedsiębiorstw głównie w okresie kryzysu finansowego.

1. Kredyt bankowy w gospodarce

Kredyt bankowy to istotny czynnik umożliwiający przedsiębiorstwom rozbudowę zdolności produkcyjnych, realizację inwestycji, zwiększanie zatrudnienia, co w rezultacie stanowi znaczną część PKB danego państwa i przyczynia się do zwiększenia potencjału rozwojowego całej gospodarki (Sawicka, Tymoczko 2014: 5). Kredyt bankowy wciąż pozostaje istotnym elementem w polityce banków centralnych, ponieważ kreacja kredytu stanowi ważny kanał wpływu decyzji polityki pieniężnej na gospodarkę danego kraju (Bernanke, Gertler 1995; Mishkin 1996). Ponadto wielu ekonomistów, między innymi Fisher, Lenza, Pill, Reichlin (2006), Gerlach, Svensson (2003) podają, że na podstawie zmian agregatów pieniężnych i kredytowych można zdobyć cenne informacje na temat realnych i nominalnych zjawisk gospodarczych w przyszłości. Brzoza-Brzezina (2011) wskazuje na zależność przyczynową pomiędzy kredytem a takimi zmiennymi makroekonomicznymi, jak produkcja czy inflacja. Kredyt bankowy oddziałuje między innymi na zmienność popytu, co ma wpływ na wielkość produkcji i poziom cen w gospodarce. To oznacza, że kredyt posiada własności wyprzedzające wobec wymienionych powyżej zmiennych makroekonomicznych. Issing (2005) wskazuje nawet, że kredyt może pełnić funkcję wskaźnika wyprzedzającego wobec cen aktywów, a w konsekwencji wydarzeń mogących potencjalnie destabilizować sektor finansowy (Brzoza-Brzezina 2011: 90).

Ostatnie takie wydarzenie destabilizujące globalne rynki finansowe to kryzys finansowy, rozpoczęty już w połowie 2007 roku, którego konsekwencje obserwujemy do chwili obecnej. Podczas jego trwania doszło do zmian na rynkach finansowych związanych z problemem niedoboru płynności oraz niewypłacalności uczestników rynku, jak również z interwencjami władz gospodarczych w celu ograniczenia skutków kryzysu (Mishkin 1995: 223). Spowolnienie gospodarcze przyczyniło się do zwiększenia ryzyka utraty płynności finansowej przez polskie podmioty gospodarcze, co wynikało z pogarszającej się kondycji finansowej przedsiębiorstw i utrudnionego dostępu do finansowania bankowego. Szczególnie w początkowej fazie kryzysu ograniczenie podaży kredytu nie oddziaływało korzystnie na podmioty gospodarcze, ponieważ to właśnie kredyt bankowy ma istotne znaczenie w procesie zarządzania płynnością finansową w firmie i przyczynia się do ograniczenia ryzyka nieterminowego regulowania zobowiązań (Mikołajczyk 2014: 122).

Opracowany przez Brzozę-Brzezińską stochastyczny model równowagi ogólnej (*Dynamic Stochastic General Equilibrium* – DSGE) pozwolił na wyciągnięcie istotnych wniosków. Na podstawie symulacji przeprowadzonych przy wykorzystaniu modelu DSGE stwierdzono,

że na przełomie 2008 i 2009 roku zaburzenia, które zostały wygenerowane przez system bankowy w Polsce, w znacznym stopniu przyczyniły się do spowolnienia gospodarczego i obniżki PKB o ok. 1,5% (Brzoza-Brzezina 2011: 125–126).

Wdowiński (2011) na podstawie analizy przeprowadzonej dla rynku kredytowego w Polsce zauważa, że na sytuację rynku kredytowego w znacznym stopniu oddziałuje stabilność sektora finansowego, przede wszystkim bankowego, dla którego możliwe jest zidentyfikowanie głównych czynników ryzyka (takich jak ryzyko stopy procentowej, kursu walutowego czy pogorszenia się portfela kredytowego). W związku z tym, że identyfikacją ryzyk i ich przeciwdziałaniu zajmuje się Komisja Nadzoru Finansowego, co znajduje wyraz w rekomendacjach dla sektora bankowego, istotne jest kontynuowanie działań nadzorczych i regulacyjnych przez KNF. Podkreślając negatywne oddziaływanie ograniczenia akcji kredytowej na wzrost gospodarczy, należy podkreślić znaczenie stabilnego działania krajowego sektora bankowego oraz stabilnego wzrostu poziomu kredytów bankowych (Wdowiński 2011: 6–15).

Sawicka i Tymoczko (2014) w opracowaniu dotyczącym pasywności kredytowej zauważają jednak spadek znaczenia kredytów dla przedsiębiorstw w skali całej polskiej gospodarki, widoczny w ciągu ostatniej dekady. W okresie tym widoczny jest również spadek poziomu zadłużenia kredytowego w relacji do PKB. Z drugiej strony, na podstawie badań międzynarodowych należy podkreślić, że obecnie pozytywnie oceniana jest dostępność finansowania kredytowego w Polsce – 4 miejsce w rankingu Doing Business 2012, dla 183 państw (*Polska...* 2013: 83). W 2013 roku Polska znalazła się na pozycji 3. w kategorii „łatwość uzyskiwania kredytu”, pozostając na tym samym miejscu również w roku 2014 (*Polska ...* 2014: 89).

2. Sytuacja na rynku kredytów dla przedsiębiorstw w Polsce w kontekście kryzysu finansowego

Przystępując do analizy sytuacji na rynku kredytów dla przedsiębiorstw w okresie kryzysu gospodarczego warto wspomnieć, że przed kryzysem, w latach 2000–2001, podstawowa stopa procentowa NBP była na relatywnie wysokim poziomie oscylując w granicach od 19 do 11, 50% natomiast średnie oprocentowanie kredytów dla przedsiębiorstw wynosiło odpowiednio 20,4% w 2000 roku oraz 18% w 2001 roku. Ponadto w 2001 roku pojawiły się symptomy osłabienia aktywności ekonomicznej w najważniejszych regionach gospodarki światowej, także w Polsce. Rok 2002 również nie przyniósł oczekiwanej poprawy w gospodarce światowej, co pomimo obniżek podstawowej stopy NBP było znacznym czynnikiem ograniczającym aktywność przedsiębiorstw i zgłaszane zapotrzebowanie na kredyt bankowy. Dopiero od roku 2003, wraz ze wzrostem dynamiki PKB, spadkiem oprocentowania kredytów, uwarunkowania prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstw uległy poprawie.

Banki, obserwując sytuację gospodarczą w Polsce, już pod koniec 2007 roku zaczęły nieznacznie zaostrzać kryteria przyznawania kredytów przedsiębiorstwom. Począwszy od IV kwartału 2007 roku kryteria udzielania kredytów dla przedsiębiorstw przez banki w niewielkim stopniu uległy zmianom. Po raz pierwszy od 2004 roku banki komercyjne zdecydowały się na zaostrzenie kryteriów udzielania kredytów krótkoterminowych dla dużych firm (w IV kwartale 2003 roku większość banków zaostrzyła kryteria udzielania kredytów długoterminowych dla sektora małych i średnich firm). Głównym powodem tych decyzji był wzrost ryzyka związanego z sytuacją największych kredytobiorców. Z kolei przedsiębiorstwa zanotowały pod koniec 2007 roku znaczny wzrost popytu na kredyty długoterminowe, głównie w segmencie dużych firm. Powodem tego znacznego wzrostu popytu na kredyty było zwiększone zapotrzebowanie na finansowanie inwestycji przez przedsiębiorstwa (*Sytuacja...* 2008: 1–3). Natomiast w IV kwartale 2008 roku około 80% ankietowanych banków zaostrzyło kryteria udzielania kredytów dla przedsiębiorstw (wzrost marż i pozaodsetkowych kosztów kredytu, wymóg większego zakresu zabezpieczenia kredytu, obniżenie maksymalnej dostępnej kwoty kredytu). W segmencie małych i średnich przedsiębiorstw prawie 90% banków zdecydowało się na zaostrzenie kryteriów kredytowych tym podmiotom. Wśród przyczyn tych decyzji banki podawały przede wszystkim negatywne oceny perspektywy przyszłej sytuacji gospodarczej, niepewność co do przyszłej koniunktury, wzrost ryzyka branży oraz wzrost wskaźników kredytów zagrożonych (*Sytuacja...* 2009: 1–6). Dopiero w IV kwartale 2009 roku, po około półtorarocznym okresie zaostrzania kryteriów udzielania kredytów dla przedsiębiorstw, zauważono zahamowanie trendu zaostrzania polityki kredytowej banków komercyjnych dla przedsiębiorstw. W IV kwartale odnotowano również wzrost popytu na kredyty ze strony przedsiębiorstw, szczególnie wśród kredytów krótkoterminowych dla dużych przedsiębiorstw (*Sytuacja...* 2010: 1–5). Natomiast w IV kwartale 2011 roku nastąpiło zaostrzenie polityki kredytowej banków dla sektora MSP. Większość banków podwyższyła marże kredytowe, tłumacząc zaostrzenie polityki kredytowej wzrostem ryzyka związanego z przewidywaną sytuacją gospodarczą (*Sytuacja...* 2012: 1–4). W 2012 roku, aż do III kwartału 2013 roku., banki komercyjne z wyjątkiem przejściowego złagodzenia kryteriów kredytowych w II kwartale 2012 roku (w okresie wzrostu popytu na kredyty ze strony przedsiębiorstw) najczęściej prowadziły politykę głównie zaostrzania warunków udzielania kredytów dla firm (*Sytuacja...* 2013: 1–7). Dopiero w IV kwartale 2013 roku zaobserwowano złagodzenie tych kryteriów przede wszystkim w sektorze MSP przy jednoczesnym zwiększaniu marż dla kredytów o podwyższonym ryzyku i wzroście kosztów pozaodsetkowych. (*Sytuacja...* 2014: 1–5). W 2014 roku z wyjątkiem kwartału pierwszego banki komercyjne zdecydowały się na złagodzenie kryteriów kredytowych dla przedsiębiorstw przy rosnącym popycie firm na kredyty. Banki uzasadniały te decyzje przede wszystkim niższym ryzykiem związanym z przewidywaną sytuacją gospodarczą i poprawą sytuacji największych kredytobiorców (*Sytuacja...* 2015: 1–5). Należy zauważyć, że w procesie zarządzania ryzykiem związanym z udzielaniem kredytów dla przedsiębiorstw banki biorą pod uwagę kwestię zmienności gospodarki i stosują

politykę kredytową uwzględniającą wrażliwość portfela kredytowego na zmiany ekonomiczne i finansowe. Warto również podkreślić, że wzrosła wśród banków konieczność właściwego zarządzania ryzykiem (Stawska 2013: 221).

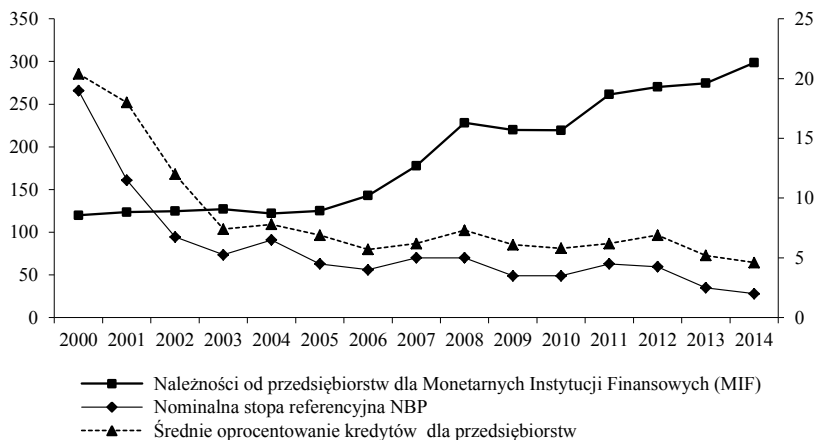
Zatem na podaż kredytów istotny wpływ w omawianym okresie miała ogólna sytuacja gospodarcza, perspektywy co do przyszłej sytuacji na rynkach finansowych oraz związane z tym mniejsze lub większe ryzyko udzielania kredytów podmiotom gospodarczym o danej kondycji finansowej.

3. Oddziaływanie kryzysu na kredyt bankowy i związane z nim zmienne makroekonomiczne

Działalność przedsiębiorstw uzależniona jest w istotnym stopniu od wyników makroekonomicznych w danej gospodarce, tzn. produktu krajowego brutto i jego komponentów czy poziomu bezrobocia i innych wskaźników (Tarnawska 2009). Przedsiębiorstwa ogółem (krajowe, jak i filie przedsiębiorstw zagranicznych w Polsce) reagują na zamiany wielu różnorodnych czynników, które stanowią zarówno szanse, jak i zagrożenia dla ich funkcjonowania (Jasiniak 2013: 146).

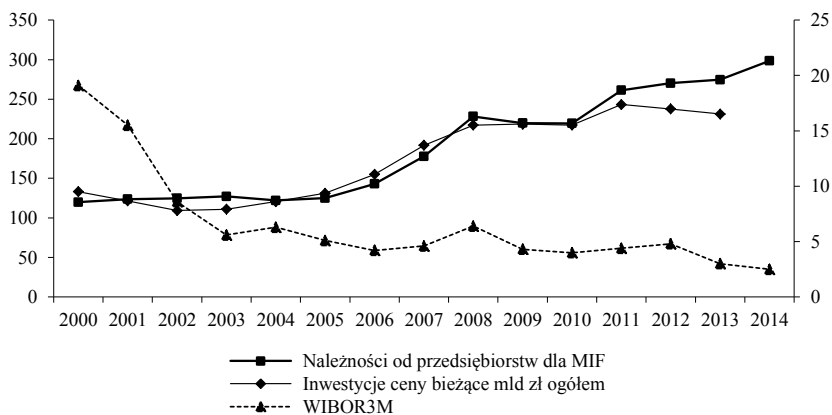
Z początkiem kryzysu finansowego w 2008 roku wraz ze wzrostem inflacji podwyższano nominalne stopy procentowe, co wpłynęło na wzrost oprocentowania stawek WIBOR 3M na rynku międzybankowym, a następnie oprocentowania kredytów oferowanych przez banki (rys. 1). Średnie oprocentowanie kredytów dla przedsiębiorstw w latach 2000–2006 oferowane przez banki komercyjne spadło od 20,4% w 2000 roku do 5,7% w 2006 roku. Następnie w latach 2007–2012 oscylowało w granicach od 6,2% do 6,9% a w latach 2013–2014 od 5,3% do 4,6% (rys. 1). Natomiast kredyty dla przedsiębiorstw utrzymywały trend wzrostowy od roku 2006 (142,9 mld zł) do 2008 roku łącznie (177 mld zł), natomiast w 2009 oraz 2010 roku zaobserwowano spadek kredytów zaciąganych przez firmy (odpowiednio 219,9 mld zł i 219,4 mld zł). Z początkiem 2011 roku nastąpiło wyraźne ożywienie na rynku kredytów dla przedsiębiorstw, których poziom w 2011 roku wynosił 261,4 mld zł, a w 2014 roku 298,5 mld zł (rys. 1).

Często z zaciąganiem kredytów bankowych przez przedsiębiorstwa wiąże się działalność inwestycyjna firm. Zatem warto zauważyć, jak zmieniał się poziom inwestycji ogółem w Polskiej gospodarce, szczególnie w okresie spowolnienia gospodarczego. W okresie ostatniego kryzysu finansowego, pomimo wcześniejszego (w latach 2004–2008) wzrostu nakładów inwestycyjnych, w Polsce zauważalny był spadek inwestycji ogółem, szczególnie w latach 2009–2010 (Stawska 2014: 98) (rys. 2). Wśród przyczyn tego zjawiska upatruje się: słabsze wyniki finansowe przedsiębiorstw, zaostrzoną politykę kredytową banków i spadek podaży kredytu, deprecjacja złotego od II połowy 2008 r. i związany z tym wzrost złotej wartości zadłużenia w walutach obcych i straty z tytułu transakcji opcyjnych oraz przede wszystkim pogarszające się oceny perspektyw rozwoju gospodarki, co miało wpływ na mniejsze zainteresowanie przedsiębiorstw nowymi inwestycjami (*Polska...* 2010: 81).

Rysunek 1. Kredyty dla przedsiębiorstw, nominalna stopa referencyjna NBP oraz średnie oprocentowanie kredytów dla przedsiębiorstw w latach 2000–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS: część III. *Roczne wskaźniki makroekonomiczne*, za: <http://stat.gov.pl/wskazniki-makroekonomiczne> (12.04.2015) oraz danych Narodowego Banku Polskiego, za: www.nbp.pl/home.aspx?f=publikacje/biuletyn_informacyjny/informacja.html (14.04.2015).

Rysunek 2. Kredyty dla przedsiębiorstw, inwestycje oraz stawki WIBOR 3M na rynku międzybankowym w latach 2000–2014

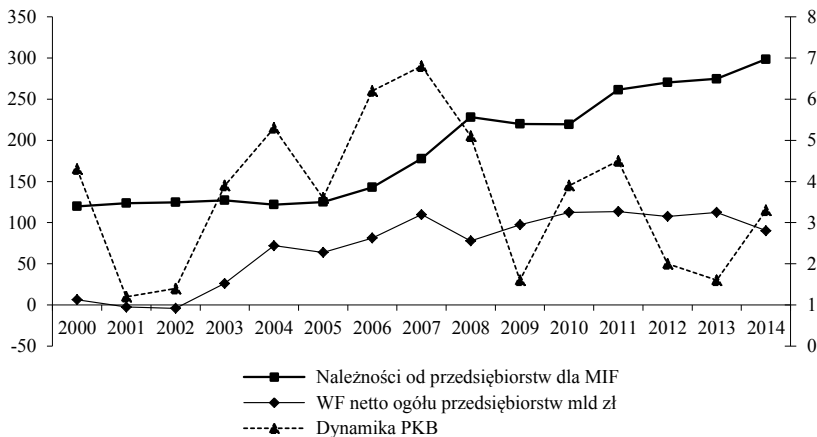
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS: część III. *Roczne wskaźniki makroekonomiczne*, za: <http://stat.gov.pl/wskazniki-makroekonomiczne> oraz danych z Money.pl, za: <http://wibor.money.pl/> (12.04.2015).

Po upadku banku Lehman Brothers w Polsce zauważalne było znaczne osłabienie aktywności gospodarczej. Miało ono swoje podłoże w obniżeniu popytu zewnętrznego,

związany ze spadkiem eksportu, jak również z niestabilną sytuacją na rynkach finansowych, która przyczyniła się do ograniczenia zaciągania przez banki pożyczek na rynku międzybankowym. Dodatkowo banki znacząco ograniczyły akcję kredytową w odpowiedzi na istotne ograniczenie akcji kredytowej przez duże banki międzynarodowe, których filie znajdują się w Polsce. Ponadto w związku z wycofaniem się inwestorów z rynków wschodzących w okresie od sierpnia do grudnia 2008 roku występowała w Polsce deprecjacja złotego o 39% do euro i 69% do dolara amerykańskiego. Zjawisko to miało wpływ na wzrost kosztów obsługi kredytów walutowych przedsiębiorstw i gospodarstw domowych (Brzoza-Brzezina 2011: 109).

Należy również podkreślić, że łagodzenie polityki pieniężnej między innymi poprzez obniżanie stóp procentowych nie oddziaływało na gospodarkę w tak znacznym stopniu jak przed kryzysem finansowym. To właśnie spadek zaufania wśród instytucji finansowych wpłynął na wzrost stawek rynku międzybankowego WIBOR ponad poziom stopy referencyjnej NBP. Ponadto banki napotykały na znaczne trudności w pozyskiwaniu płynnych środków na prowadzenie akcji kredytowej (Brzoza-Brzezina 2011: 111).

W literaturze znana jest zależność zdolności przedsiębiorstw do zaciągania kredytów od wartości aktywów. Ponadto zwykle w czasie ożywienia gospodarczego ceny aktywów są na wysokim poziomie, a w czasie recesji spadają. Dodatkowo wykorzystanie dźwigni finansowej pogłębia zjawisko zmienności cen aktywów. Tak też często wywołane lewarowaniem fluktuacje cen aktywów oddziałują na zdolność przedsiębiorstw do zaciągania kredytów, co w konsekwencji pogłębia amplitudę wahań koniunkturalnych (Lubiński 2012: 128).

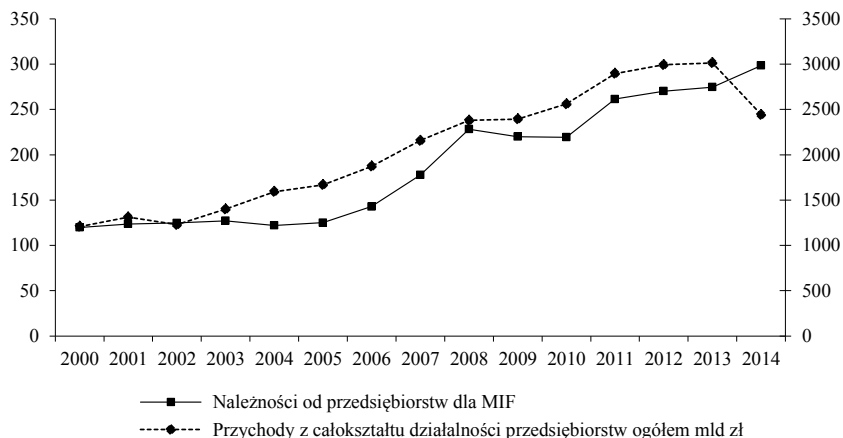

Rysunek 3. Kredyty dla przedsiębiorstw, dynamika PKB oraz wyniki finansowe netto ogółu przedsiębiorstw w Polsce w latach 2000–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS: część III. *Roczne wskaźniki makroekonomiczne*, za: <http://stat.gov.pl/wskazniki-makroekonomiczne> (12.04.2015).

Sawicka i Tymoczko (2014) przedstawiają istotne wnioski dotyczące częstotliwości wykorzystywania kredytów przez polskie przedsiębiorstwa. Otóż częstotliwość ta w Polsce jest zróżnicowana pod względem terminu wymagalności kredytu. Przedsiębiorstwa częściej wykorzystują kredyty krótkoterminowe jako stałe źródło finansowania, co oznacza, że przedsiębiorstwa wykazują takie zadłużenie w całym okresie swojego funkcjonowania. Głównie są to kredyty obrotowe. Z kolei kredyty długoterminowe wykorzystywane są przez firmy z reguły okresowo, co ma swoje podłoże w naturze procesu inwestycyjnego. Badanie częstotliwości wykorzystania kredytów przez przedsiębiorstwa zostało przeprowadzone dla lat 1995–2011. Na podstawie tej analizy oszacowano, że bez kredytów krótkoterminowych funkcjonowało 23,4% firm w całym okresie swojej działalności, natomiast bez kredytów długoterminowych 43,1% przedsiębiorstw. Bez wykorzystania kredytów w całym okresie swojej działalności funkcjonowało 18,2% firm, natomiast pozostałe przedsiębiorstwa wykorzystywały kredyt bankowy z różną częstotliwością, z czego 31,8% podmiotów korzystało z kredytów stale w okresie prowadzenia działalności.

Należy również podkreślić, że pojawia się coraz więcej alternatywnych źródeł finansowania przedsiębiorstw w stosunku do kredytów bankowych. Przyczyny tego zjawiska znajdują się między innymi w rozwoju rynków kapitałowych i większej liczbie spółek wprowadzonych na giełdę, obniżeniu podatków korporacyjnych czy w zmienności aktywów (wzroście ryzyka biznesowego) (Sawicka, Tymoczko 2014: 22).

Rysunek 4. Kredyty dla przedsiębiorstw oraz przychody z całokształtu działalności ogółu przedsiębiorstw w Polsce w latach 2000–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS: część III. *Roczne wskaźniki makroekonomiczne*, za: <http://stat.gov.pl/wskazniki-makroekonomiczne> (12.04.2015).

Obserwując dynamikę wzrostu gospodarczego w Polsce od 2000 roku zauważamy, że o ile w 2000 roku zanotowano wzrost gospodarczy na poziomie 4,3%, to już w latach

2001–2002 nastąpił spadek PKB i oscylował w granicach 1,2–1,4%. W latach 2003–2006 PKB w Polsce znalazł się na ścieżce umiarkowanego wzrostu osiągając nawet w 2006 roku poziom 6,2%. Analizując poziom PKB w Polsce szczególnie w okresie zbliżającego się do Polski kryzysu, należy podkreślić, że począwszy od 2007 do połowy 2008 roku zaobserwowano względnie wysoki poziom PKB oscylujący w poszczególnych kwartałach w przedziale od 7,5% do 6,1%, a średniorocznie od 6,8% w 2007 roku do 5,2% w 2008 roku. W drugiej połowie 2008 roku widoczne było znaczne osłabienie dynamiki wzrostu gospodarczego (PKB w 2009 r. wzrósł o około 1,8%). Lata 2010–2014 to okres wielu zmian w dynamice PKB, gdyż o ile w 2011 roku zanotowano wzrost na poziomie 4,5%, to już w roku 2013 – spadek do 1,6% (rys. 3). Natomiast poziom inflacji w okresie kryzysu znacznie wzrósł w 2008 roku oraz w 2011 roku Banki komercyjne w odpowiedzi na zaobserwowane ryzyko przewidywanej sytuacji gospodarczej w kraju podejmowały odpowiednio decyzje zaostrzenia lub złagodzenia polityki kredytowej.

Kryzys finansowy spowodował zdecydowane ograniczenia po stronie popytu w gospodarce, co w rezultacie miało znaczący wpływ na wyniki finansowe przedsiębiorstw w Polsce (Tarnawska 2009). O ile w 2007 roku zanotowano wynik finansowy ogółu przedsiębiorstw na poziomie 109,8 mld zł, to już w latach 2008–2009 zaobserwowano znaczny spadek tego wskaźnika wynoszącego odpowiednio 77,9 mld zł i 97,5 mld zł (rys. 3). Obserwując poziom należności od przedsiębiorstw Monetarnym Instytucjom Finansowym (MIF) oraz przychody z całokształtu działalności przedsiębiorstw ogółem w latach 2000–2014, można zauważyć pewną zależność. Otóż wraz z obniżeniem się poziomu kredytów dla przedsiębiorstw następuje również spadek przychodów przedsiębiorstw ogółem (rys. 4).

Tabela 1

Wskaźniki korelacji Pearsona wybranych zmiennych makroekonomicznych w latach 2000–2014

Zmienne makroekonomiczne	Współczynnik korelacji Pearsona
Nominalna stopa referencyjna NBP a kredyty dla przedsiębiorstw	-0,57
Kredyty dla przedsiębiorstw a wynik finansowy netto ogółu przedsiębiorstw	0,75
Średnie oprocentowanie kredytów dla przedsiębiorstw a wyniki finansowe netto przedsiębiorstw	-0,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS: część III. *Roczne wskaźniki makroekonomiczne*, za: <http://stat.gov.pl/wskazniki-makroekonomiczne> (12.04.2015).

W tabeli 1 zaprezentowano współczynniki korelacji Pearsona dla wybranych zmiennych makroekonomicznych związanych z poziomem lub oprocentowaniem kredytów bankowych dla przedsiębiorstw. Analizując podane w tabeli 1 wyniki, można zauważyć umiarkowaną ujemną zależność pomiędzy nominalną stopą referencyjną NBP a poziomem kredytów bankowych dla przedsiębiorstw (-0,57). Z kolei współczynnik korelacji (0,75) pomiędzy kredytami bankowymi dla przedsiębiorstw a wynikiem finansowym ogółu przedsiębiorstw wskazuje na wysoką dodatnią zależność pomiędzy tymi zmiennymi. Również wskaźnik

korelacji pomiędzy średnim oprocentowaniem kredytów dla przedsiębiorstw a wynikami finansowymi ogółu firm ($-0,81$) informuje o wysokiej ujemnej zależności tych zmiennych makroekonomicznych.

Uwagi końcowe

Ostatni kryzys finansowy z pewnością wpłynął na podaż kredytów oferowanych przedsiębiorstwom przez banki komercyjne, jak również oddziaływał w istotnym stopniu na wiele zmiennych makroekonomicznych związanych z poziomem kredytów bankowych dla przedsiębiorstw. Wraz z kryzysem finansowym i związanym z tym zjawiskiem ograniczania podaży kredytów dla przedsiębiorstw zauważalny był między innymi: spadek poziomu kredytów dla przedsiębiorstw, niższy poziom inwestycji realizowanych przez firmy, spadek przychodów oraz wyników finansowych netto realizowanych przez przedsiębiorstwa. W okresie 2000–2014 można zauważyć wyraźną korelację pomiędzy poziomem kredytów dla przedsiębiorstw a wynikami finansowymi netto ogółu przedsiębiorstw oraz średnim oprocentowaniem kredytów dla przedsiębiorstw a wynikami finansowymi netto firm w polskiej gospodarce.

Podsumowując, osiągnięto cel artykułu wskazując na istotny wpływ kryzysu finansowego i związanej z tym znacznej zmiany warunków ekonomicznych na poziom kredytów bankowych dla przedsiębiorstw. Ponadto pomiędzy wieloma wskaźnikami ekonomicznymi (wyniki finansowe netto przedsiębiorstw, nominalna stopa referencyjna NBP, poziom inwestycji, dynamika PKB) a poziomem kredytów dla przedsiębiorstw zauważalna była istotna korelacja (tab. 1, rys. 1, rys. 2, rys. 3, rys. 4) w latach 2000–2014. Oznacza to, że kredyt bankowy pełni znaczną rolę w gospodarce i jednocześnie jest wskaźnikiem, na który w istotnym stopniu oddziałują wszelkie wahania na rynkach finansowych.

Literatura

- Bernanke B.S., Gertler M. (1995), *Inside the Black Box: The Credit Channel of Monetary Transmission*, „Journal of Economic Perspectives” vol. 9.
- Brzoza-Brzezina M. (2011), *Polska polityka pieniężna. Badania teoretyczne i empiryczne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Fisher B., Lenza M., Pill H., Reichlin L. (2006), *Money and Monetary Policy: The ECB Experience*, referat na Fourth ECB Central Banking Conference, 9 listopada.
- Gerlach S., Svensson L. (2003), *Money and Inflation in the Euro Area: A Case for Monetary Indicators?*, „Journal of Monetary Economics” vol. 50, no. 8.
- Główny Urząd Statystyczny, część III. *Roczne wskaźniki makroekonomiczne*, <http://stat.gov.pl/wskazniki-makroekonomiczne> (12.04.2015).
- Issing O. (2005), *The monetary pillar of the ECB*, przemówienie podczas konferencji The ECB and its Watches VII, 3 czerwca.
- Jasiniak M. (2013), *Działalność przedsiębiorstw krajowych i zagranicznych w Polsce w latach 1995–2010*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 760, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 59.
- Lubiński M. (2012), *Aktywność kredytowa banków w cyklu koniunkturalnym*, Prace i Materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH vol. 90: *Badania koniunktury – zwierciadło gospodarki*, część I.
- Mikolajczyk P. (2014), *Krótkoterminowe kredyty bankowe dla przedsiębiorstw w warunkach kryzysu finansowego*, „Nauki o Finansach” nr 2 (19).

- Mishkin F.S. (1995), *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*, Harper Collins.
- Mishkin F.S. (1996), *Is Monetary Policy Effective During Financial Crisis?*, NBER Working Paper, nr 5464.
- Narodowy Bank Polski: Biuletyny informacyjne, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=publikacje/biuletyn_informacyjny/informacja.html (14.04.2015).
- Polska 2009. Raport o stanie gospodarki* (2009), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Polska 2013. Raport o stanie gospodarki* (2013), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Polska 2014. Raport o stanie gospodarki* (2014), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Sawicka A., Tymoczko I.D. (2014), *Dlaczego polskie przedsiębiorstwa nie korzystają z kredytu. Zjawisko zniechęconego kredyto(nie)biorycy*, „Materiały i Studia” nr 310.
- Stawska J. (2013), *Polityka kredytowa banków wobec przedsiębiorstw oraz gospodarstw domowych w kontekście rekomendacji Komisji Nadzoru Finansowego*, Acta Universitatis Lodzensis, „Folia Oeconomica” nr 284.
- Stawska J. (2014), *Inwestycje krajowe oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce w świetle rozwoju polskiej gospodarki*, „Studia Europejskie” nr 1 (69).
- Sytuacja na rynku kredytowym, wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych* (2008), Narodowy Bank Polski, I kwartał 2008, Warszawa.
- Sytuacja na rynku kredytowym, wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych* (2009), Narodowy Bank Polski, I kwartał 2009, Warszawa.
- Sytuacja na rynku kredytowym, wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych* (2010), Narodowy Bank Polski, I kwartał 2010, Warszawa.
- Sytuacja na rynku kredytowym, wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych* (2011), Narodowy Bank Polski, I kwartał 2011, Warszawa.
- Sytuacja na rynku kredytowym, wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych* (2012), Narodowy Bank Polski, I kwartał 2012, Warszawa.
- Sytuacja na rynku kredytowym, wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych* (2013), Narodowy Bank Polski, IV kwartał 2013, Warszawa.
- Sytuacja na rynku kredytowym, wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych* (2014), Narodowy Bank Polski, I kwartał 2014, Warszawa.
- Sytuacja na rynku kredytowym, wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych* (2015), Narodowy Bank Polski, I kwartał 2015, Warszawa.
- Tarnawska E. (2009), *Kondycja finansowa i uwarunkowania działania polskich przedsiębiorstw w dobie kryzysu*, KNME 2009, www.konferencja.edu.pl/?a=f161f10.
- Wdowiński P. (2011), *Ekonomiczna analiza popytu na kredyt w polskiej gospodarce*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa.

BANK CREDIT TO ENTERPRISES IN POLAND IN THE CONTEXT OF THE FINANCIAL CRISIS

Abstract: The aim of this article is to assess the impact of economic conditions on the level of bank loans to enterprises mainly during the financial crisis. To achieve this objective were used the following research methods: a review of the scientific literature, statistical research methods and methods of graphical presentation of economic phenomena. The results of the analysis show that during the financial crisis, there was noticeable a significant dependence between the level of bank loans to enterprises and economic conditions in the economy. The originality of this study lies in noticing and highlighting the significance of the level of bank loans to enterprises in the economy and their sensitivity to fluctuations in the financial markets.

Keywords: bank loan, financial crisis, credit supply, enterprises

Cytowanie

- Stawska J. (2015), *Kredyt bankowy dla przedsiębiorstw w Polsce w kontekście kryzysu finansowego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 855, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 74, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 403–413; www.wneiz.pl/frfu.

